

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39 Fylke: Troms
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Nordreisa.
 Emne: Høgtidsmat ved familiefester Bygdelag:
 Oppskr. av: Uegrov allejland Gard:
 (adresse): Terrassevn. 4 Buyn G.nr. Br.nr.
 A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Egen.
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

17.

1. Det var vanlig for at nabokoner, slekt og venner kom med vert til barselemat. Det var om man bodde temmelig langt unna (2 mil) hørte det at man sendte barselemat til mere adlede folk.
2. Man kom som det passer. Under tiden hørte man efter når andre skulde gå med barselemat så man ikke kom oppå hverandre. Det hørte ofte at der var mange på en gang tilsted med vert.
3. Det var ikke vanlig å avtale hva man skulde ha med seg when i enkelte tilfeller hvor man bodde ved hverandre.
4. Vanlig kom man fra 3. og 4. dagen efter fødselen, men vanligvis var ute 2 det dagen.
5. Man kom bare en gang.
6. Maten man ga var efter sin hvers smak og vane. Fjelde til var det kjøttmat eller rømmegrøt. Fra like før århundreskiftet begynte man å gi full middag - stek og svisegrøt var svært populært. Følgelig svisegrøt ga man også suppe med smøt og rosiner i. Kjøtt suppe risgrøt, opplyst kjøtt eller fiskemat var også

meget brukt. Og rømmegrøten holdt sig hele tiden. - Det var bemærkelses værdt at i Nordreisa kom onsdagen i levnetiden i 1890'erne efter at virauleggene og grubene kom igang.

7. Man kom vanligvis bare en gang.

8. Grøten ble båret i dall (ambes) skåler eller fat av forskjellige slag efter som man hadde.

9. Barselgrønt var bare grøt (rømmegrøt, risgrøt). Kellers svakhed man om barselmat.

10. Vanlig gikke kona selv, helst da hvis det var til folk i aht og ore. Man kunde også sende hjemstedsgjenta eller dotter. Jeg vet at det ble satt stor pris på at min mor selv kom. Det ble efterpå omtalt at mor selv hadde besøkt u. h.

11. Vanligvis var ikke mannen med, men det hendte ofte hvis vimen var lang alt mannen hjøste kona. Det ble ikke regnet som usømmelig eller mannen var ikke inne hos barselkona efter at han ble bedt særskilt om. Men far var ofte inne, og det var vanlig at han og et par andre hjemmedøpte svake barn på slike turer.

12. Feudingfolket fikk alltid brøkering, svært ofte av andres barselmat. Det var ingen forskjell om barnet var gutt eller pike.

13. Like sammenkomster hadde ikke noe særskilt navn.

14. For pleiet man hos enkelte å ha barsøl for de nærmeste både av slekt og venner. Det ble barsøl (også barnsøl men gjelder) brukes også om selve laget efter barnedåpen.

15. Det var nok helst gifte mødre som fikk barselmat. Men med pleiet (også andre) under tiden å sende.

Sjeldnere selo gå, med barselmat til gjæstene som var kommet i ulykken.

16. Som foran nevnt beqvæsttes kiftet i 30 årene, men det store omstøt kom under første verdenskrig og efter denne. Men enn længt at i 30 årens var der den som holdt sig til rømmegroten. Da beqvæstte imidlertid skikken å gå tilbake så barselkvæst i alle hengen fikk så store sendinger. For var det ofte så mange sendinger at selv store familier hadde mat i flere dager. - I sende kaker er en skikkel som neppe er mere enn ca 25 år gammelt. I sende blomster er helt nytt.

17. Man sendte ofte en liten gave til den nyfødte. enten i form av et klappelagg (helst til stas) eller man ga litt penger. Når man slo stort på ga man en søtlosje og dette ble outalt.

18. Nu er det som foran nevnt, meget gått av bruk å sende barselmat. I sende gaver er det også blitt mindre med. Og gir man nu gaver er det svært ofte penger.

19. Bålet var (og er) vanlig med dåpofest som kaldes barsel - (barsøl - barsøl sjeldnere). I barsellet var fontene foraldrene bare fadderne tilstede. - I enkelte tilfeller ble det request for en heder hvis fremstående folk kom in her innom.

21. Det var ikke vanlig at gjæstene sendte sendinger og man serverte av det man hadde. Det var vanlig å sette frem det bedste man hadde både av mat og drikk.

22. Jfr. 21.

23. Fremdeles holdes der selskaper for fadderne og det er ofte flotte middager som serveres.

B.

Fødselsdag -

24. For i tiden var det ikke særlig fødselsdagfeiring, men mange "minstes" dem ved å ha litt elskha mat ~~der~~ til et måltid den dag. Det var vanlig

25. ~~Helst helst~~ ~~man~~ ~~fødselsdagen~~ for at barn fikk en liten gave til fødselsdagen i eldre tid - helst da av bedsteforeldrene. Man kalte ^{dagene} ~~den~~ "jebers'dag"

25. For voksne høst man fødselsdag ved runde år.

26. Hvis man feiret fødselsdagen ba man av nærmeste slekt og venner. Det ble satt stor pris på hvis man av sig selv husket dagen og sendte "helsing" eller kom på visit eller ble over.

27. Man ga gaver og andre enn budne gjester kunde også gi. Det ble regnet for en stor glede å få en uventet gave fra gode folk. Døtteren huske meg og det får døtteren ha takk for, så en gang en gammel kone sa til mine foreldre.

28. Det var ikke noen særlig rett til fødselsdagen.

29. Fny tid slår man store på. Det skal være bløtkake, kringler sjokolade og kaffe. Ved runde år har noen full middag med det forstuvete alt på. Og drikke skal det være til.

C.

Konfirmasjon -

30. Førre tid hadde man ved konfirmasjon et lite lag for konfirmanter. Ved dette skulle så vitt mulig fadderne være tilstede. Og det var vanlig at fadderne som ved barselet ga fadder gave i ut ga konfirmasjonsgave.

I Nordreisa var det vanlig at folk som bodde

- Langt undav hadde sine barn inulojert hos folk mitt i bygda. Den hvor konfirmantten hadde ble den hos 7 lag. Ofte var beaktementet bare kaffe og kakor eller smörgsbröd, men litt skas var det. Konfirmasjonsgaver var ofte penger.
31. Fugere tid holdu enkelte store konfirmasjonsselskaper.
31. Nu har skilt og nemmer foruten fadder, men skittem har emm ikke slått igjennem. Den ber sig dog efterhvert.
32. Det har ikke vært skikk uten blant de store i de herer eller prest.
33. For pleiet gjestene å sende sending eller fadderne gaver hvis de ikke selv kunde komme.
34. Nu er det bare de som er umbrute som gir konfirmasjonsgaver. Telegrammer er vanlig og en og annen som ikke er best sender gaver.
35. Det har ikke vært noen bestemte kakor, bortsett fra sirupskakor i selskaper for i tiden. Den kjøptes hos baker eller handelsmenn som fikk dem fra bakene andet sted. Sirupskakor med smörgs og ost ble regnet som festmat. Man pleiet gå å kjøpe smörgsbröd (hvitbröd, wienerbröd), men det var mere velstående folk som kjøpte dem. Sirupskakor måtte først holde for hos alle. Desuten hadde man hjemmebakto kaker.

Bryllup

36. Festerøl har jeg aldri hørt om i Nordvisa.
37. Fug tid er den enkelte som er påvirket av byskikken og holdu forlovelsesgilde. - Innen de store familier kjemmer jeg til at man i midten av forrige århundrede holdt forlovelseselskaper.

og at de forlode avla visitten

38. Flere dages bylluper har vart gjeldne, men de har forekommet.

Før man dro til kirke var det vantlig med kaffe og kakor - og drann. Når man kom fra kirken ble de servert middag. F. elde til har jeg hørt om kjøttsuppe (sodd). Kjøkkente vasset sig til med stek. De fikk da hjelp av folk som hadde vart i hjemete hos kondisjoverte. Man hadde svisker grøt eller sotsuppe oppå, der var dem som til kveld serverte rømmegrøt. - De fleste bylluper var serveringen kaffe (sjokolade) med smørbrød og kakor. Her måtte de særlig sirupshaker holde for. Jeg husker min far ofte fikk bestilling på sirups kakor til bylluper opp til 25-30 stk (à ca 1kg). -

I storbyllupene var det ofte aftens, hvis man da mahtet noe mer efter middagen og drannene.

Den dag var det frokost for dem som vilde ha. den var aldri så meget folk blekede som første dag - helst av de nærmeste venner og slektninger. Ellidag hadde man som første dag, og aftens. - Gjelden varte byllupet minst 3de dag og da var bare få tilstede. - Alle dager måtte de vare iherlig drikkere.

Fuyerd tid har stek vart fast rett.

Fra et byllup for ca. 80 år siden fortalte en gammel kone i nabolaget følgende idet hun refset en av sine datterdøtre fordi hun skulde ha det så storlutt. - Vedk. kone var fra Østfjordhamn og ble gift til Naveren i Nordnesa. Hun fortalte at av nye klær hadde hun ikke annet enn det hun selv hadde varet. Spesielt nevnte hun en rød understakk og et mørk r

grønt ytterstjort. Dette kveilet hun opp da de
var på kirkevei slik at hun bare gikk i
underskjortet. På bena hadde hun komager.
Da de kom under kirkebakken slapp hun
ytterstjortet ned og byttet komagene med
sko (svarke sko). Komagene lot både hun
og andre bli liggende i sine ljerrene under
kirkebakken. Et mytt ^{sok} vokal som hun hadde
fått i gave av mannen, hadde hun båret på
armen. Dette tok hun nå over skuldrene og
på hodet hadde hun et hvitt torkla.

Mannen hadde sort vadmelsoress og lue.
Da de kom fra kirken byttet de skoen med
komager og kvinnene kveilet opp ytterstakkene.
I byllepshuset fikk de kaffe først og et
på kvelden kjøttsuppe. ~~Etter~~ Neste dag
fikk gjestene for de reiste fersk fisk som
mannens brødre hadde fisket. - Denne mannen
var fra en forholdsvis velstandsgård.

Både faren, han selv og brødrene eiet selv
båter (okringer) og orkeken var en av de
femste menn i bygden. - Her bakerwaren
hadde de vandringer som handelsmannen
hadde fått fra Trondheim. - Kjøttet hadde de
selv fra gården. - Det bemerkes her at når
man den gang kokte kjøttsuppe til selokap
var det mye kjøtt enn idag. Man fyllte
gryten med så meget den kunde ta og
helte vann på. Kjøttet ble øst opp og
man spiste det man orket med brød og
pøker til og drakk sodden til. Skulde det
være riktig fint kokte man ris i sodden.

Men ris hadde ikke mange. Etter hva Henrik
Jensen Fosnes (født ^{ca} 1840 ~~annen~~) og Kristians
Rasmussen, Kjelleren hans samtidige, fortalte

var der ca 1880 bare 4 gårde i bygden som hadde risgrøt lørdagskvelden og grøten ble tilskutt spedd med kvetemel for å drøies. Gårdene var Nordhjør, Fosnes, Hysingjord hos gamle Jonka og Kjelleren.

39. Det var vanlig at slekt og venner ga sending etter råd og evne. Noen ga et saulår (tokeitt), andre et rømmespinn "kaffinestk" (fåste), lefser, ferskt kjøtt, ost og smør.

40. Det var ikke skikkelig å pynte seg for ~~man~~ man fikk former som man presset det i. Slike former gikk på lån gårdene imellom.

41. Man hadde ikke bedmann: Nordvisa.

42. Maken man seuste kaldes "sonning".

43. Sendingen kunde man ha med seg når man kom til byllupen. Bødde man nok pleiet man å sende barn eller gjemere med den. Man fikk ofte nabens barn eller gjemere til å seffe dette.

44. Det var ikke fest for den som bragte sendingen, men var det tid til det fikk vedk. kaffe.

45. Å sende smakebit tilbake har jeg ikke hørt om.

46. De som stod for maken var ofte kvinner i nabolaget. Ofte fikk man også kvinner eller gjemter lauge borte fra til dette. Det var der folk som hadde vært i tjeneste hos storfolk. Man kalte dem vanlig for "hokeljerinner".

47. Kunne holde man byllupen i et par dager.

48. Fjelt meg tid her der vært litt byllupen på hotellen.

49. Særlig før hendte det at folk stak av en tur til Skjervøy eller Tromsø og kom tilbake som ektefælle. Dette var for offentlig lysning ble innført. — Ofte ~~seste~~ ^{bleddet} man efter at most ~~skjeter~~ kom i bank, vanlig å reise til Skjervøy med

helt følget for å vies, selv om man hadde kirke
i Nordreisa. - Noen vielser ble holdt rundt på
gårdene. - Der var dem som vit sig uten
bryllupsdag.

50. Ved de siste bryllupen ble det ikke rart med
bryllupsdagerne.

51. På hode bryllupsdagen er helt nytt og
de bare med runde tall, helst de 10 års dag
og sølvbryllup.

52.

Gravøl

52. I begravelse kom alle som ønsket. Det
var bare særlig fremstående folk som ble best,
og da ble de best av ^{de} nærmeste pårørende.

53. Vanlig varte gravølet bare en dag. Før
man dragavsted var det servering av kaffe
og kakor, og sjokolade og ^{og kaffebred} kakor - som oftest
begge deler, det kunde være temmelig mange
bordsetninger da der kunde være 2-300
gjester i store begravelse. - Til begravelse
huset kom noen få av naboer, venner
og slektninger efter begravelsen. - I helt ny
tid (fra for ca 30-35 år siden) er man begyndt
å bli noen hjem efter begravelsen til middag.

Folk som hadde lang vei pleiet å dra
tidlig avsted uten servering. Når man da kom
fra kirken leiet man sig inn i ^{en} et eller flere
av gårdene nærmest kirken og holdt begravelsen
der - efter bisettelsen.

54. Serveringen foregikk som oftest ved
langbord. På gårdene med rikelig husrom
pleiet man å bli de fineste gjester inn i
bedstestua eller et annet rom.

55. Har ikke hørt om mat som ikke måtte
serveres ved begravelse.

- 56. Den var ikke noe særskilt navn på noe særlig.
- 57. Kfr. 52 siste avsn. Det hørtes at man holdt begravelsen hos en nabo hvis man hadde lite husrom, men det var meget gjeldem. Gjesterne sto nemlig for en stor del uten meens serveringen pågikk, slik at der ble plass for nye bord og setninger. Lofene ble ofte tatt i bruk av gjester, og hvor nabogården lå like ved stakk man ofte innom der meens man ventet
- 58. Det var vanlig at slekt og venner hadde sending med, eller sendte dagen førveien.
- 59. Der var ingen skikk med pakking av sendingen.
- 60. Det var vanlig at den som kom med sending dagen før, sammen med kokerkjerringene tok seg en kopp kaffe.
- 61. Den var meget forskjell på meaten for gifte eller ugifte
- 62. Begravelsesskikkene har stort sett holdt sig i samme former.
- 63. Der var gravøl hvor man serverte brennevinn på tår, men det var ikke regnet for passende å vise sig bedrøvet i gravøl.
- 64. Sending har holdt sig bedst ved gravøl.
- 65. Beverking er stort sett som før. Kfr dag 53.
- 66. Alkohol nyttes også i liv. 63. Har sett pårørende langveis fra som har vært beruset i begravelsen, men dette er blitt tatt ille opp av folk. Uten gode skam på avdøde.
- 67. Begravelsesmiddagen på hoteller kjemmer jeg ikke til fra Nordvisa. Kfr. 52 siste avsn.
- 68. Å be gjester i begravelse skjøftlig er helt nytt og vesken ikke brukt - og da bare av folk av stand.

69. Dødsfall i norske har man efterhvert begyndt
 å overleve i de siste 50 år. Denne skikk har
 latt sig opp efterhvert.

70.

Nye fester.

70. Der er ikke blitt noen tradisjon med 17de mai?

Frua bandour pleier lære å saule barna
 på Skolelett og gå i tog, der var da også bevestning
 med sjokolade og kaker. eller fra ca 1900 av ble det
 slutt med feiringen av 17de mai da sosialismen
 brøt inn over Nord Norge. - Feiringen av 17^{de}
 mai ble gjensprett i mitt år av 30-årene under
 sterk motstand fra A.P. Koch.

71. Kerkeltes feier morsdagen inn.

72. Fasstdag er utkjent

73. Jegerne bestemte retten

74. Mandag feies efter tilshjødelse utlupa
 gjennem blad og aviser og folk som har vært ute.

75. Kfr. 74.

Tillegg.

Noen matgilder som er brukt i Nordreisa og
 bygdene omkring (Kåfjord, Lynggen, Skofjord, Ullofjord
 Skjerwy og Kvænangen i Troms, herredene i Vest
 Finnmark og også i øst Finnmark; sammenslutning
 også i andre bygder i Troms) er bevertingen
 ved forsamlinger (kristelige møter.) Disse gilder
 er særskilt utbredt blandt kostadianerne,
 men også blandt andre. - Det er fast skikk at
 forsamlingsfolk som kommer langveisfra
 skal ha mat. Hos kostadianerne hvor møtene
 begynner om søndagene ved 10 tiden og varer
 til langt ut på kvelden, ofte over midnat,
 blir folk sultne. Noen går hjem og spiser,
 mens andre blir bevertet på stedet, det
 vanlige er kaffe og smørbrød. Hos de bedre
 (også sjokolade).

stilte var det vanlig å servere enten delvis eller hel middag. Man serverte risgrøt, suppe (med sødske eller risrør) eller satsuppe med smør og brød til. Der var det da almindelig at sirupsbakken holdt for ved siden av hjemmebakt brød. Både serverte full middag for talerne og andre fremstående folk, mens andre måtte vise sig med mindre ^{eller ingen} servering. Men som oftest var der ihvertfall kaffe og smør og brød til alle. Ungdommen: almindelig i det ble vanligvis ikke servert, men også her hadde det meget å si om man var atter et fremstående folk. Vanligvis bli endelvis tvende ikke servert hos lastadianerne, men også her var det forskjell på folk. Ellers forældre f. eks. som ikke var lastadianere fikk alltid bedste servering, mens folk som kom sammen med dem ingen ting fikk.

På grund av at det kunde bli temmelig kostbart å holde slike forsamlinger slo man sig ofte sammen to og to om det. På møtene ble det spurt om hvem som vilde holde forsamling og man meldte sig. Eller man kunde på forhånd ha sagt fra til talerne om at man holdt forsamling da og da. Var man da flere om forsamlingen ble det bekyndgjort på den måte at man sa når forsamling holdtes på en gård av den og den, eller flere. Var det flere om ^{å holde} forsamlingen ble det alltid sagt fra om det når møtet ble bekyndgjort. De som da holdt forsamlingen ordnet da

smørbrød og kakler ferdige dagen før, Gode-
 laden pleiet man også å koke dagen før
 (nb. også med byllupier, barsel og
 begravelser) så man bare varmet dem
 opp neste dag. Hadde man lite koke-
 hav og kopper lærte man det i nablaget
 eller hos skole og venner lenger borte (nb.
 dette ^{også} med alle andre festligheter)

Vanligvis var det innbyrdes huser
 eller døde som ~~betalt~~ serverte. Ilen
 ofte hjalp noen av kvinnene av forsamling
 lingspøkket til, særlig hvis der var
 meget folk.

Når innbyggere taler (kostadianske) kom
 helst man møtte hver dag. Ellers var
 det vanligvis bare om søndagene. Som-
 nevnt begynte søndagsmøtene om formiddagen.

Da var det vanlig med kaffe og kakler til
 talerne og de bode i forsamlingen eller også
 stales middag. På ut på eftermiddagen
 eller tidlig på kvelden kaffe med smør og
 brød og kakler og i enkelte tilfeller
 aftens sent på kvelden, men da bare for
 noen få.

Om kveldagene begynte møtene fra 3-4-5
 tiden om eftermiddagen og kunde vare til
 over midnat. Da var det vanlig med bare
 en servering. Talerne og fremstående folk
 derimot fikk vanligvis også da 2-3 server-
 inger. Da hadde man et mindre verelst
 hvor de ble servert for dem. -

I skolen holdt man også forsamlingen. Da
 foregikk serveringen for talerne og de bode i
 lærerverelset, mens de andre ble servert hvor
 de satt. Kaffe og smørbrød ble vanligvis servert i

munst i forsamlingslokaler, men hvis man hadde god plass hadde man egne rum til det. Kvedebiden ordnet man sig ogsaa slik at man serverte hos naboen, helst i de tilfalden hvor man var 2 eller flere om a holde forsamlingen.

Ved disse forsamlinger serveringen i forsamlingen kom blaseskillet tydelig frem. Ved begravelsen hvor alle som vilde kunde komme, merket man derimot lite til det. - I forsamlingen ble alltid talerne (som oftest var de 2 av dem, kvedebiden 3-4) servert først. Sammen med dem ble de fremste i menigheten servert og mulig andre alilide folk som ikke var av sekten. Pa ble andre "bra" folk servert og tilskutt de fattigste. Men far som var ustander av lastabi anerne ble tross dette, alltid best først tilbord, men han gikk ofte fra midt til da og inn pa andre gænder i nærheten, dette ble dog ikke likt. Det ble sett pa som en vanværding av den som holdt forsamlingen. - Var tilfeldigvis lærere eller andre bestillingsmenn tilstede var de med i første bordsetning.

Helt prestens bibellæsning som det ble kaldt, var det for skule og bruk med samme servering. Men det var ikke mange som satt ved prestens bord, de fleste munsto sig.

Det var folkeskikk a la sig uode tilbord ja rett og slett halis inn. Jeg husker en kone som efter at hun var kommet tilbord smatt ut da man gikk i kjøkket for...

Emnenr.

Fylke:

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Emne:

Bygdelag:

Oppskr. av:

Gard:

(adresse):

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

å heite ein maten, eller dette er
en skikk som ni går tilbake.

Jeg vet om folk som av ren beskjedenhet
ikke er blitt servert så det pålåg
kokekonene å holde nøie tæde på hvem
som hadde spist og ikke. Jeg har ofte
hørt dem spør hverandre om den og den
hadde vært inne, - det kunde også lett
bli forværrelse av at kokekonene
ikke passet på at alle fikk traktment,
så man måtte passe nøie på de
beskjedne. -

En skikk som ni forsvinner var at alle
måtte være ferdige å spise på samme tid,
det kunde at sistemann rett og slutt slutte
maten, eller lot noe ligge igjen, han
vænt ikke på meir.